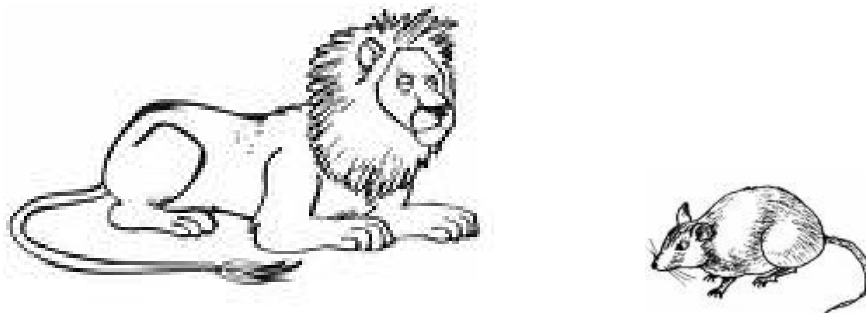

Vijftien fabels
uit de
Hitopadeśa
door
Nārāyaṇa

Inleiding

Veel van de fabels die ons van jongs af aan vertrouwd zijn, zoals bijvoorbeeld die van ‘de muis die een meisje werd’ en ‘de domme schildpad’, komen oorspronkelijk uit India. Men veronderstelt dat de tekst van de eerste fabelverzameling, de *Pañcatantra*, rond 300 AD is opgeschreven. Het werk is waarschijnlijk vele eeuwen ouder, maar zal aanvankelijk mondeling overgeleverd zijn. Sinds de 5^e eeuw zijn er al vertalingen bekend: in het Perzisch, Arabisch, Grieks etc.

De *Hitopadeśa* is een fabelverzameling die soms als een herziene en verbeterde versie van deze *Pañcatantra* wordt beschouwd. Toch is het een zelfstandig werk, dat evenwel in grote mate schatplichtig is aan zijn illustere voorganger.

Ik geef hieronder een (vrij letterlijke) vertaling van een aantal fabels uit de *Hitopadeśa*, in de volgorde waarin ze in het boek verschijnen. De Sanskrietteksten die ik heb gebruikt, zijn die in de uitgaven van Lanman, Dāsa en Törzsök (zie onder).

Na de vertaling van de fabels volgt nog enige informatie over titel, auteur, bronnen, opbouw en tekstuitgaven van de *Hitopadeśa*.

De oude tijger en de reiziger¹

(*Hitopadeśa*, boek I, fabel 1)

Toen ik, de duivenkoning Citragrīva, eens in een bos in het zuiden rondvloog, zag ik het volgende:

Een oude tijger, die gebaad had, en kuśa-gras in zijn klauwen had, stond op de oever van een meer en riep: “Hé, wandelaars!

Neem deze gouden armband alsjeblieft aan!”

Een reiziger, wiens hebzucht was opgewekt, dacht bij zichzelf: “Het lot heeft mij dit toebedacht!

Maar, als ik zelf gevaar loop, moet ik het niet doen.

Want:

Het gewenste dat verkregen wordt van een dubieuze herkomst kan geen voorspoed brengen. Als men nectar vermengt met gif, is immers zelfs deze onsterfelijkheidsdrank dodelijk.

Maar – het verdienen van geld betekent altijd het nemen van een zeker risico.

Er wordt immers gezegd:

Iemand die aarzelt, heeft geen succes in zaken. Pas als de aarzelingen zijn bestreden en hij de strijd heeft overleefd, kan hij succes hebben.

Laat me die armband eerst maar eens bekijken!”

En hij sprak luid: “Waar is die armband van jou?”

De tijger strekte zijn poot uit en liet hem de armband zien.

De reiziger vroeg: “Hoe kan ik vertrouwen stellen in een moordlustig dier als jij bent?”

De tijger antwoordde: “Jij moet eens goed luisteren, reiziger! Vroeger, toen ik nog jong was, heb ik me inderdaad slecht gedragen.

En als gevolg van het doden van vele koeien en mensen zijn nu mijn zonen en wijfjes dood.

Ik heb helemaal geen familie meer.

Vervolgens heeft een vrome man mij opgedragen me te wijden aan liefdadigheid en andere religieuze verplichtingen.

En als gevolg van die opdracht neem ik nu dagelijks een ceremonieel bad en ik doe aan liefdadigheid. Ik ben nu een oude leeuw met versleten klauwen en tanden. Is dat geen basis voor vertrouwen in me?

Want je weet:

De geschriften schrijven een achtvoudige weg naar het heil voor: offeren, het bestuderen van de heilige geschriften, liefdadigheid, ascese, het spreken van de waarheid, standvastigheid, geduld en het niet-begerig zijn.

De eerste vier deugden kan men uit schijnheiligheid beoefenen, maar de laatste vier deugden treft men alleen aan bij edele zielen.

En ik heb zo zeer afstand gedaan van mijn hebzucht dat ik nu zelfs mijn gouden armband, die ik aan mijn arm draag, aan de eerste de beste vreemdeling wil geven.

En ondanks dat zouden tijgers mensen eten! Dat is kwaadsprekerij, moeilijk uit te

---

¹ Het verhaal “De oude tijger en de reiziger” wordt door Citragrīva, de koning van de duiven, aan zijn duivenvolk verteld om hen te waarschuwen voor ‘begerigheid’.

roeien.

Want:

De mensen die niet zelf denken maar slechts anderen napraten, zullen een prostituee die iets over religie zegt, niet geloven, zoals ze dat wel een priester zullen doen, zelfs al doodt die koeien.

En ik heb leerboeken over de religie bestudeerd.

Luister maar!

Zoals de regen verwelkomd wordt in een woestijngebied en het voedsel door hem die honger lijdt, zo draagt ook de gift die wordt gegeven aan de arme, vrucht, o Yudhiṣṭhira!

Zoals de adem dierbaar is aan het zelf, zo is dat ook bij andere levende wezens. Goede mensen leven mee met anderen omdat zij die met zichzelf vergelijken.

En verder:

Door zich met anderen te vergelijken leert de mens zich een oordeel vormen over zowel het weigeren als het geven, over vreugde en lijden, over plezierige en onplezierige zaken.

En ook:

Hij is waarlijk een wijze die naar de vrouwen van anderen kijkt zoals naar zijn moeder, die naar de rijkdommen van anderen kijkt alsof ze een klomp klei zijn en die alle levende schepselen behandelt zoals hij zichzelf behandelt.

Jij bent een heel arme man en daarom probeer ik dit aan jou te geven.

Er is immers gezegd:

Ondersteun de armen, o zoon van Kuntī, maar geef geen geld aan de rijken. Een medicijn is voor een zieke heilzaam, maar niet voor een gezond iemand.

En bovendien:

De gift die op een gegeven moment in een bepaalde situatie wordt geschonken enkel en alleen omdat iemand die het waard is, dat nodig heeft, terwijl die iemand niets terug kan geven, een dergelijke gift wordt zuiver genoemd.

Neem daarom deze gouden armband aan nadat je eerst in de vijver een bad genomen hebt!”

Toen de reiziger de woorden van de tijger gehoord had, is hij uit hebzucht de vijver ingestapt om een bad te nemen. Zodra hij erin was, zonk hij weg in de moerassige bodem en hij was niet meer in staat om eruit te komen.

Toen de tijger hem zo daar zag, sprak hij: “O lieve help, je zit vast in de moerasgrond! Ik zal je eruit trekken.”

Nadat de tijger dat gezegd had, kwam hij heel langzaam dichterbij en hij greep de reiziger vast. Die dacht:

Of hij nu godsdienstige geschriften bestudeert of zelfs de Veda's, de eigen aard van een boosaardig wezen zal altijd sterker zijn dan wat hij zich door studie eigen heeft gemaakt, net zoals de melk van de koeien van nature altijd zoet is.

En bovendien:

De daden van iemand die zijn zintuigen en geest niet onder controle heeft, is als het bad van een olifant.² En kennis die niet door de bijbehorende daden wordt gevolgd, is als het sieraad van een lelijke vrouw.

Daarom heb ik mijn voorspoed niet bevorderd toen ik vertrouwen stelde in een dier dat van nature moordlustig is.

Er is immers gezegd:

Men moet geen vertrouwen stellen in rivieren, in mensen met wapens, in dieren met klauwen of horens, en evenmin in vrouwen en in mensen die in de nabijheid

---

² Meteen nadat een olifant gebaad heeft, gooit hij weer aarde over zichzelf heen.

van de vorst verkeren.

En verder:

Men moet altijd naar de eigen natuur van iemand kijken en niet naar andere eigenschappen. De eigen natuur laat alle andere eigenschappen namelijk achter zich en is veruit de belangrijkste.

En ook:

Zelfs de maan die zich langs de hemel voortbeweegt, die de duisternis laat verdwijnen, die duizend stralen bezit en omgeven wordt door de sterren, zelfs die wordt ten gevolge van het lot verzwolgen door de demon Rāhu. Wie zou dan in staat zijn te ontlopen wat op zijn voorhoofd geschreven staat?"

En terwijl hij dat dacht, greep de tijger hem, doodde hem en at hem op.

En daarom zeg ik, de duivenkoning Citragrīva:

Het zal jullie vergaan als de reiziger die door begeerte naar de armband in het moeilijk begaanbare moeras was weggezonden, en door de tijger te pakken werd genomen en gedood.

De prins en de koopmansvrouw

(*Hitopadeśa*, boek I, fabel 7)

In het district Kānyakubja leefde eens een koning met de naam Vīrasena. Hij stelde een prins met de naam Tuṅgabala aan als burgemeester in de stad Vīrapura. Toen die zeer rijke jongeman op een dag in zijn stad rondwandelde, zag hij een jonge vrouw met de naam Lāvāṇyavatī, die de vrouw van een koopmanszoon was. Terwijl zijn gedachten helemaal in de war waren door de liefdevolle herinnering aan haar, heeft hij, nadat hij in zijn villa was teruggekeerd, een boodschapper naar haar toegestuurd.

Want:

Een man volgt net zo lang het juiste pad, en is net zo lang heer over zijn zintuigen, gedraagt zich net zo lang bescheiden en houdt net zo lang vast aan zijn goede gedrag, tot de pijlen van een betoverende vrouwenblik, afgevuurd van onder sierlijk gebogen zwarte wenkbrauwen, hem in zijn hart treffen en hem beroven van zijn stabiliteit.

En ook Lāvāṇyavatī's hart was door de pijl van de liefde geraakt zodra ze hem zag, en ze kon alleen nog maar aan hem denken.

Er is immers gezegd:

Bedrog, roekeloosheid, trucs, jaloezie, overmatige begerigheid, het ontbreken van goede eigenschappen [en] onzuiverheid, dat zijn de aangeboren tekortkomingen van vrouwen.

Toen Lāvāṇyavatī de woorden van de boodschapper gehoord had, antwoordde ze: "Ik ben mijn man trouw. Hoe zou ik zo'n zondig iets als overspel kunnen doen?"

Want:

Een goede echtgenote regelt haar huishouding goed, heeft vele kinderen, leeft voor haar man en is hem trouw.

Een vrouw die haar man niet tevreden stelt, zal niet 'echtgenote' worden genoemd. Als een man wel gelukkig is bij zijn vrouw, dan zijn alle goden tevreden.

Daarom, wat mijn heer mij ook beveelt, dat zal ik zonder aarzelen doen."

De boodschapper vroeg: "Is dit waar?"

Lāvāṇyavatī sprak: "Zeker, dat is de waarheid."

Daarna ging de boodschapper terug en vertelde Tuṅgabala alles wat de vrouw haar had verteld.

Toen Tuṅgabala dat hoorde, zei hij: "Dan moet zij door haar echtgenoot hierheen gebracht worden en mij overhandigd worden. Maar hoe is dat mogelijk?"

De koppelaarster antwoordde: "We moeten een plan bedenken!"

Er is immers gezegd:

Wat men niet met kracht kan bereiken, kan via een list wel lukken.

De olifant is gedood door de jakhals die door het moeras liep.

De prins vroeg: "Hoe zo?"

En zij vertelde:

De jakhals en de olifant.

Op advies van de koppelaarster nam de prins nu de koopmanszoon, die Cārudatta heette, als bediende in dienst.

Hij heeft hem toen aangesteld als zijn zeer persoonlijke bediende.

Op een dag had de prins gebaad en zichzelf ingesmeerd met olie, hij had zich versierd met goud en edelstenen en zei toen: “Vanaf vandaag zal ik gedurende een maand een gelofte aan de godin Gaurī vervullen.³

Laat daarom iedere nacht een jonge vrouw van een goeie familie hierheen komen en breng haar naar me toe.

Ik zal haar dan eer betonen op de wijze zoals dat is voorgeschreven.”

Toen bracht Cārudatta een jonge vrouw naar hem toe en overhandigde haar aan hem.

Daarna verstopte hij zich en keek wat de prins deed.

Tuṅgabala raakte de vrouw in het geheel niet aan, schonk haar vanaf een veilige afstand kledingstukken, sieraden, parfums en sandelhoutpasta, en stuurde haar toen weg onder de hoede van een bewaker.

Toen de koopmanszoon dat zag, wakte dat zijn vertrouwen en omdat hij gedreven werd door hebzucht, liet hij zijn eigen vrouw, Lāvāṇyavatī, komen en vertrouwde haar toe aan de prins.

Tuṅgabala herkende zijn geliefde Lāvāṇyavatī. Hij sprong enthousiast op en omhelsde haar innig en met gesloten ogen van genot vermaakte hij zich met haar op het bed.

De koopmanszoon zag het gebeuren en stond daar als versteend. Hij was diep wanhopig en wist niet wat te doen.

Daarom heb ik gezegd:

Het zal met jou net zo gaan als met de koopmanszoon die al lijdende toe moest kijken hoe de borsten van zijn vrouw door een ander werden samengeperst in een omhelzing.

---

³ Dit is een gelofte waarin iemand jonge maagden vereert als de belichaming van de godin Gaurī zelf. Dit wordt nog steeds gedaan in sommige delen van India en Nepal gedurende het Navarātrī-festival.

De aap en de wig

(*Hitopadeśa*, boek II, fabel 1)

In het land Magadha in een gebied in de nabijheid van het woud van Dharma had een schrijver met de naam Śubhadatta op zich genomen een klooster te bouwen. De timmerman had daar een boomstam gebruikt die voor een deel doorgezaagd was, en waarvan de twee helften door een wig uit elkaar gehouden werden. Op die plaats kwam een grote groep spelende apen aan. Een van de apen ging daar op die boomstam zitten en hield met zijn handen de wig vast, alsof hij door de Dood daartoe aangezet werd. Zijn scrotum hing in de spleet tussen de twee helften van de boomstam. Kort daarna trok hij, zonder daarbij na te denken, met grote moeite die wig uit het hout. En toen de aap de wig uit het hout trok, werden zijn testikels verpulverd en hij ging ter plekke dood.

Daarom heb ik gezegd:

De man die zich wil bemoeien met een zaak waar hij niets mee te maken heeft, die blijft dood op de grond liggen, zoals de aap die de wig eruit trok.

De leeuw, de muis en de kat

(*Hitopadeśa*, boek II, fabel 3)

Op de berg Arbudaśikhara in het noordelijke deel van het land leefde eens een leeuw met de naam Mahāvikrama.

Elke dag, als de leeuw lag te slapen in zijn grot in de berg, knaaagde een muis de punten van zijn manen af.

Als de leeuw zag dat het uiteinde van zijn manen er weer af geknaagd was, werd hij woedend, maar hij kon de muis, die in zijn holletje verdwenen was, niet te pakken krijgen. Toen bedacht hij:

Een vijand die klein is, wordt niet overwonnen door macht.

Men moet hem bestrijden met iemand van hetzelfde formaat.

Nadat hij dit had overdacht, ging hij naar het dorp en won daar het vertrouwen van een kat, die Dadhikarṇa heette. Het lukte hem het dier mee te nemen. Hij gaf hem vlees te eten en hield hem bij zich in zijn grot.

Daarna kwam de muis, uit angst voor de kat, niet meer uit zijn holletje.

Nu kon de leeuw weer rustig slapen terwijl zijn manen onbeschadigd bleven.

Elke keer wanneer hij het geluid van de muis hoorde, gaf hij de kat een heel bijzondere maaltijd van vlees.

Op een dag werd de muis zozeer door honger gekweld dat hij naar buiten liep, en toen door de kat werd gevangen en gedood.

Toen de leeuw daarna het geluid van de muis uit het hol hoegenaamd niet meer hoorde, was er ook weinig aandacht meer voor het eten geven van de kat, die immers van geen enkel nut meer was.

Doordat hij geen voedsel meer kreeg, verzwakte Dadhikarṇa en hij ging dood van de honger.

Daarom heb ik gezegd:

Dienaren moeten hun meester nooit onafhankelijk maken. Als de meester de dienaar niet langer nodig heeft, vergaat het hem zoals het Dadhikarṇa is vergaan.

De kraaien en de slang

(*Hitopadesa*, boek II, fabel 7)

Er woonde eens een kraai met zijn vrouwtje in een boom.
Hun kinderen waren opgevreten door een zwarte slang, die in een holte van diezelfde boom woonde.

Toen het wijfje weer wilde gaan broeden, sprak zij:

“O beste man, laten we deze boom verlaten!

Zo lang als die zwarte slang hier woont, zo lang zullen wij geen nageslacht kunnen grootbrengen, want ...

Wie een ontrouwe echtgenote heeft, een bedrieglijke vriend, een brutale dienaar of een slang in zijn huis, hij is zeker van de dood.”

De kraai antwoordde:

“Lieve vrouw, wees niet bang!

Ik heb de misdaden van deze slang lang genoeg verdragen.

Ik kan ze nu niet meer tolereren.”

Het wijfje sprak:

“Hoe zul jij in staat zijn met deze sterke zwarte slang te vechten?”

De kraai antwoordde:

“Pieker daar nu maar niet meer over, want ...

Hij die slim is, heeft de macht. Waar zou macht vandaan komen bij iemand die dom is? De leeuw, die trotse dwaas, is in het woud gedood door een haas.

Het wijfje vroeg: “Hoezo?”

En de kraai vertelde:

De leeuw en de haas

Het wijfje sprak:

“Ik heb gehoord wat je gezegd hebt. Zeg mij nu wat er gedaan moet worden.”

De kraai zei:

“O geliefde vrouw, de koningszoon komt hier altijd een bad nemen in de nabijgelegen vijver.

Als de prins zijn gouden ketting heeft afgedaan en op de platte steen heeft gelegd, pak jij die met je snavel en brengt hem hierheen en werpt hem in de holte van de boom.

Dan zullen de dienaren van de koning achter de gouden ketting aangaan en als ze dan de holte van de boom doorzoeken, zullen ze de zwarte slang zien en hem doden.”

Toen op een dag de prins het water was ingegaan om te baden, voerde het wijfje het bedachte plan uit.

En toen dat plan zo uitgevoerd werd, gebeurde het inderdaad zo.

Daarom heb ik gezegd:

Men kan via een slimme strategie datgene bereiken wat men niet door kracht kan bereiken. Het wijfje van de kraai heeft met behulp van een gouden ketting de zwarte slang gedood.

De leeuw en de haas

(*Hitopadeśa*, boek II, fabel 8)

Op de berg Mandara woonde eens een leeuw, Durdānta geheten.

En deze had de gewoonte andere dieren te doden.

De dieren belegden toen een vergadering en lieten de leeuw weten:

“O heer! Waarom doodt u alle dieren?

Wij bieden u iedere dag een van de dieren aan voor uw maaltijd.”

De leeuw sprak:

“Als jullie dit zo willen, dan is het mij goed!”

En vanaf dat moment voedde de leeuw zich met het ene dier dat hem dagelijks werd geofferd.

Toen was op zekere dag een oude haas aan de beurt.

Deze dacht bij zichzelf:

“Men probeert een goede indruk te maken uit angst en uit hoop op leven. Maar als ik toch dood ga, waarom zou ik daar dan mijn best nog voor doen?”

Daarom zal ik er maar heel langzaam naar toe lopen.”

De leeuw werd inmiddels gekweld door de honger en sprak woedend tot hem:

“Waarom heb je er zo lang over gedaan om hier te komen?”

De haas antwoordde:

“Het is niet mijn schuld!

Ik ben onderweg hier naar toe door een andere leeuw met kracht tegengehouden en ik heb eerst moeten zweren dat ik terug zou komen. Ik ben hier nu gekomen om u dit te laten weten.”

De leeuw was woedend en sprak:

“Laten we er snel naar toe gaan en wijs me waar die schurk zich bevindt!”

Vervolgens nam de haas hem mee en ging naar een diepe put.

Toen ze daar aangekomen waren, sprak de haas: “Heer, kijkt u maar!” en hij toonde hem zijn spiegelbeeld in het water van de put.

De helemaal van trots opgezwollen leeuw sprong vervolgens naar beneden, naar zijn spiegelbeeld daar in de diepte, en is zo dood gegaan.

Daarom heb ik gezegd:

Hij die slim is, heeft de macht. Waar zou macht vandaan komen bij iemand die dom is? De leeuw, die trotse dwaas, is in het woud gedood door een haas.

De strandlopers en de oceaan

(*Hitopadeśa*, boek II, fabel 9)

Op het strand van de zuidelijke oceaan woonde eens een paar strandlopers.

Toen het vrouwtje eieren moest leggen, zei ze tot het mannetje: “Lieve man, we moeten een rustige plek zoeken die geschikt is om de eieren te leggen.”

De strandloper vroeg: “Lieve vrouw, is deze plaats dan niet geschikt om de eieren te leggen?”

Zij antwoordde: “Als het hoog water wordt, overstroomt deze plaats.”

De strandloper sprak: “Wat nu? Ben ik dan een krachteloos iemand die, terwijl ik in mijn eigen huis verblijf, zomaar door de oceaan gegrepen kan worden?”

Het wijfje barstte in lachen uit en zei: “O lieve man, er is nogal een verschil tussen jou en de oceaan.

Hoewel:

Het is voor zichzelf moeilijk te bepalen of men iets kan of niet.

Hij die daar een goed inzicht in heeft, hij wanhoopt zelfs niet in moeilijke situaties.

En ook:

Het opstarten van werk dat het daglicht niet kan verdragen, ruzie met de eigen familie, een wedstrijd met een sterker iemand, en vertrouwen stellen in een jonge vrouw, dat zijn de vier deuren van de dood.”

Vervolgens legde het wijfje daar op bevel van haar man haar eieren.

De oceaan, die dit alles gehoord had, wilde de kracht van de vogels wel eens leren kennen en hij roofde de eieren.

Toen sprak het wijfje, ziek van verdriet, tot haar man: “O heer, het ongeluk is geschied! Mijn eieren zijn verdwenen.”

De strandloper sprak: “O lief vrouwtje, wees maar niet bang!”

Nadat hij dat gezegd had, heeft hij een vergadering belegd en is daarna naar Garuḍa, de heer van alle vogels, gegaan.

Daar aangekomen, vertelde de strandloper het hele verhaal aan de heer Garuḍa.

“O heer, ik ben, toen ik in mijn eigen huis verbleef, aangevallen door de oceaan zonder dat ik ook maar iets verkeerd had gedaan.”

Toen Garuḍa het verhaal gehoord had, heeft hij de machtige heer Viṣṇu ingelicht, de god die verantwoordelijk is voor de schepping, de instandhouding en de vernietiging van deze wereld.

En god Viṣṇu gaf de oceaan het bevel om de eieren terug te geven.

Uit diep ontzag voor het bevel van de heer gaf de oceaan de eieren terug aan de strandloper.

Daarom heb ik gezegd:

Hoe kan men een duidelijk beeld krijgen van waar iemand toe in staat is, als men de onderlinge verhoudingen niet kent? Zie hoe de oceaan door één enkele strandvogel in verwarring werd gebracht.

De gans en de kraai

(*Hitopadesa*, boek III, fabel 4)

Langs de weg naar Ujjain, aan de kant van het pad, staat een grote vijgeboom. In die boom wonen een gans en een kraai. Op een keer in de zomer komt daar een uitpeputte reiziger langs. Nadat hij zijn boog met de pijlen naast zich heeft neergelegd, valt hij in slaap. Na korte tijd is de schaduw van de boom van zijn gezicht verdwenen. Als de in de boom zittende gans ziet dat het gezicht van de man helemaal in de zon is gekomen, spreidt hij zijn vleugels uit en zorgt er zo voor dat zijn gezicht zich weer in de schaduw bevindt. Dan laat de gelukkige reiziger, die heel ontspannen ligt te slapen, zijn mond open zakken. De kraai, die door zijn slechte aard het geluk van een ander niet kan verdragen, laat zijn ontlasting in de open mond van de reiziger vallen en vliegt weg. Als de reiziger opstaat, kijkt hij omhoog en ziet meteen de gans. Hij schiet hem met zijn pijl en de gans wordt gedood. Daarom heb ik gezegd:
Men moet nooit samen gaan wonen of op reis gaan met iemand die van nature slecht is. De gans die bij de kraai woonde werd gedood en zo verging het ook de kwartel die met de kraai reisde.

De kwartel en de kraai

(*Hitopadesa*, boek III, fabel 5)

Op een dag zijn alle vogels op weg gegaan naar het strand van de oceaan om deel te nemen aan een processie voor de heer Garuḍa. Een kwartel reist samen met een kraai. Onderweg pikt de kraai keer op keer yoghurt uit een pot die een lopende koeherder op zijn hoofd draagt. Dan zet de koeherder de pot met yoghurt op de grond en kijkt omhoog. Meteen ziet hij de kraai en de kwartel. De geschrokken kraai vliegt snel weg. Maar de kwartel met zijn langzame manier van voortbewegen krijgt hij te pakken en doodt hij. Daarom heb ik gezegd:
Men moet nooit samen gaan wonen of op reis gaan met iemand die van nature slecht is. De gans die bij de kraai woonde werd gedood en zo verging het ook de kwartel die met de kraai reisde.

De blauwe jakhals

(*Hitopadesa*, boek III, fabel 7)

Er was eens een jakhals die naar hartelust door de buitenwijken van de stad rondwaalde en toen in een vat voor de bereiding van indigo-kleurstof viel. Hij was niet in staat eruit te komen en hield zich de volgende morgen alsof hij dood was.

Toen trok de eigenaar van het indigovat hem eruit, bracht hem ver weg en liet hem daar liggen.

Nadat de jakhals naar het bos gegaan was en gezien had dat hij helemaal indigo gekleurd was, dacht hij bij zichzelf:

Ik heb nu de allerbeste kleur!

Dan kan ik ook een betere positie voor mijzelf verkrijgen!

Toen hij dit bedacht had, nodigde hij alle jakhalzen uit en sprak:

“De gezegende godheid van het woud heeft mij eigenhandig tot koning van het bos gewijd door mij te besprenkelen met de sappen van alle planten.

Kijk maar naar mijn huidskleur!

Daarom zal ik vanaf vandaag bevel hebben over alle activiteiten in dit bos.”

En de jakhalzen die zagen dat hij een uitzonderlijke huidskleur had, bogen voor hem zo diep ze konden en zeiden toen:

“Zoals Zijne Majesteit beveelt!”

Vervolgens wist hij op deze wijze langzamerhand de heerschappij over alle bosbewoners te verkrijgen.

Toen hij een uitstekend gevolg had verkregen, bestaande uit leeuwen en tijgers en andere dieren, schaamde hij zich toen hij de jakhalzen zag, en hij stuurde met een diepe verachting zijn eigen familieleden ver weg.

Toen een oude jakhals zag hoe verdrietig de andere jakhalzen waren, nam hij het woord en zei:

“Wees niet treurig!

Wij, de door hem vernederden, zijn degenen die de zwakke plek van deze onfatsoenlijke dwaas kennen. En daarom zal hij te gronde gaan. Ik zal daar zorg voor dragen.

Omdat de tijger en de andere dieren, die verblind zijn door zijn kleur en de jakhals niet kennen, hem als koning beschouwen, daarom moet deze als zodanig (als jakhals) ontmaskerd worden. Jullie moeten het volgende doen!

En het moet gedaan worden zoals ik zeg.

Wanneer jullie allemaal tegelijk in de schemering vlakbij hem heel hard zullen gaan huilen, dan zal hij, als hij dat hoort, ook van nature mee gaan huilen.

Want:

Iemand kan moeilijk dat overwinnen wat bij de eigen natuur behoort.

Als een hond tot koning wordt gemaakt, zou hij dan toch niet de schoen blijven eten?

Dan zal de tijger hem herkennen door zijn gehuil en zal hem doden.”

En toen dit plan werd uitgevoerd, is het zo gebeurd.

Men zegt immers:

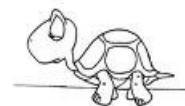
Een vijand uit eigen gelederen kent iemands zwakke en sterke punten en weet waar hij kwetsbaar is. En als hij eenmaal binnen is, vernietigt hij zijn vijand, zoals een inwendig vuur een verdorde boom.

Daarom heb ik gezegd:

De dwaas die zijn eigen volk verlaat en zijn heil bij de vijand zoekt, hij wordt door zijn vijanden gedood, net zoals de indigo gekleurde jakhals.

De domme schildpad

(*Hitopadeśa*, boek IV, fabel 1)

In het land Magadha bevond zich een meer met de naam ‘De bloeiende lotussen’. Daar woonden sinds lange tijd twee ganzen met de namen Samkaṭa (*de Smalle*) en Vikaṭa (*de Brede*).

Hun vriend, een schildpad met de naam Kambugrīva (*de Schelpennek*), woonde er ook. Op een keer kwamen daar vissers en zeiden: “We gaan hier eerst overnachten en dan gaan we morgenochtend de schildpadden, vissen en andere waterdieren vangen.”

De schildpad, die dat gehoord had, zei tot de twee ganzen:

“O vrienden! Ik heb gehoord wat de vissers zeiden. Wat moet ik nu doen?”

De ganzen antwoordden:

“Laten we ons er eerst van vergewissen dat het waar is.

Daarna kunnen we doen wat nodig is.”

De schildpad zei:

“Nee, want daarvan heb ik al een keer grote ellende gezien!”

Er is immers gezegd:

Hij die aan de toekomst denkt en hij die snel weet te beslissen, deze beide zullen in voorpoed gedijen; hij die alles op zijn beloop laat, gaat ten onder.”

De ganzen vroegen: “Hoe zo?”

En de schildpad vertelde:

De drie vissen.

“En daarom moet er afgesproken worden dat ik vandaag nog naar een ander meer ga.”

De twee ganzen zeiden:

“Je zult veilig zijn als je eenmaal in een ander meer bent aangeland.

Maar hoe moet jij over het droge land komen?”

De schildpad antwoordde:

“We moeten een manier bedenken waarop ik met jullie samen door de lucht kan gaan.”

De ganzen vroegen: “Hoe is dat mogelijk?”

De schildpad zei:

“Ik zal me met mijn bek vasthouden aan een stok die door jullie in je snavels gedragen wordt.

Door de kracht van jullie vleugels kan ik ook een voorspoedige tocht maken.”

De ganzen antwoordden toen:

“Dat is een mogelijkheid. Maar ...

Een wijze man bedenkt niet alleen een plan, maar denkt ook aan eventuele nadelen. Ondanks dat die dwaze kraanvogel toekeek, zijn de [jonge] kraanvogels door de mangoesten opgegeten.

De schildpad vroeg: “Hoe gebeurde dat?”

En de ganzen vertelden:

De kraanvogels en de mangoesten.

“Als de mensen jou zien als je zo door ons gedragen wordt, zullen ze zeker commentaar leveren.

Als jij dat hoort, zul je antwoord geven en dat zal je dood worden!

Gezien dat alles is het beter om hier te blijven.”

De schildpad sprak:

“Zo dwaas ben ik niet! Er zal geen woord over mijn lippen komen!”

Vervolgens voerden zij dit plan uit. Toen de koeheders de in de lucht gedragen schildpad zagen, renden zij er achteraan en riepen:

“Oh! Wat buitengewoon verbazingwekkend!

Die twee ganzen dragen de schildpad!”

Iemand riep: “Als de schildpad valt, koken we hem hier meteen en eten hem op”.

Een ander zei: “We nemen hem mee naar huis”.

En een derde merkte op: “We moeten hem in de buurt van het water koken en opeten”.

Toen de schildpad die onvriendelijke woorden hoorde, zei hij, terwijl hij de woorden van de ganzen helemaal vergeten was:

“Jullie zullen as eten!”

Terwijl hij aan het praten was, is hij van de stok gevallen en hij werd door de koeheders gedood.

Daarom heb ik gezegd:

Degene die niet luistert naar de woorden van vrienden die het beste met hem voor hebben, hij is als de schildpad die van de stok omlaag viel en zijn dood tegemoet ging.

De drie vissen

(*Hitopadeśa*, boek IV, fabel 2)

Toen eens lang geleden hier ook zulke vissers gekomen waren, overlegden eens drie vissen in deze vijver met elkaar.

De ene vis, die Anāgatavidhātā heette, zei:

“Ik ga onmiddellijk naar een andere vijver.”

Toen hij dat gezegd had, is hij meteen naar een andere vijver gegaan.

Een tweede vis, met de naam Pratyutpannamati, verklaarde:

“Ik weet niet wat er zal gebeuren, dus waar zou ik naar toe moeten gaan?”

Als het eenmaal zo ver is, zal ik handelen in overeenstemming met de gebeurtenissen.

Zoals is gezegd:

Degene die een oplossing weet te bedenken voor een ramp die zich al aan het voltrekken is, hij is echt slim! Net zo slim als de vrouw die ontkent dat ze een minnaar heeft, terwijl ze net door haar man met die minnaar is betrapt.”

Yadbhaviṣya, de derde vis, vroeg: “Hoe zo?”

En Pratyutpannamati vertelde:

De koopmansvrouw en haar geliefde.

Toen sprak Yadbhaviṣya:

“Wat niet voorbestemd is te gebeuren, zal ook niet gebeuren; en wat moet gebeuren, dat zal beslist gebeuren. Deze gedachte is een tegengif voor het vergif van alle zorgen. Geniet er daarom van!”

Toen Pratyutpannamati de volgende morgen in een net gevangen werd, bleef hij liggen alsof hij dood was.

Hij werd toen uit het net gegooid; hij nam daarop een grote sprong en belandde in het diepe water.

En Yadbhaviṣya werd door de vissers gevangen en gedood.

Daarom heb ik gezegd:

Hij die aan de toekomst denkt (Anāgatavidhātā) en hij die snel weet te beslissen (Pratyutpannamati), deze beide zullen in voorpoed gedijen; hij die alles op zijn beloop laat (Yadbhaviṣya), gaat ten onder.

De asceet en de muis

(*Hitopadeśa*, boek IV, fabel 5)

In het woud van Gautama woonde eens een wijze met de naam Mahātapas.
Eens zag hij een klein muisje vlakbij zijn kluizenaarswoning, dat uit de bek van een kraai gevallen was.
De asceet, die medelijden met hem had, bracht hem toen met korrels wilde rijst groot.
De asceet zag een kat die achter de muis aan rende met de bedoeling hem op te vreten.
Door de kracht van zijn ascese veranderde hij toen de muis in een heel sterke kat.
De kat was bang voor een hond.
Toen veranderde hij de kat in een hond.
Maar de hond was heel bang voor een tijger.
Daarom werd de hond toen meteen in een tijger veranderd.
Al was hij nu ook een tijger, de asceet keek naar hem als was hij nog steeds de muis.
En daarom zeiden alle mensen die daar waren, en die de tijger zagen:
“Deze muis hier is door de asceet in een tijger veranderd.”
De tijger, die dit hoorde, was daardoor geïrriteerd en dacht:
“Zolang als deze asceet leeft, zal dat verhaal over mijn oorspronkelijke lichaamsvorm, dat zo oneervol is, nooit stoppen.”
Toen hij dat had bedacht, kwam het plan bij hem op de asceet te doden.
De asceet was op de hoogte van zijn plan en zei: “Word weer een muis!” en toen was de tijger weer in een muis veranderd.
Daarom heb ik gezegd:
Wanneer een laagstaand iemand een hoge positie bereikt, wil hij zijn meester doden, net zoals de muis die tot tijger geworden was, de asceet wilde doden.

De kraanvogel en de krab

(*Hitopadeśa*, boek IV, fabel 6)

In het land Mālava bevond zich een vijver met de naam Padmagarbha. Daar stond een oude kraanvogel, tot niet veel meer in staat, en deze deed alsof hij heel verdrietig was.

Een krab zag hem staan en vroeg: “Waarom staat u hier zonder iets te eten?”

De kraanvogel antwoordde: “O beste vriend, luister!

Ik leef dankzij de vissen.

Maar nu heb ik in de buitenwijken van de stad het nieuws gehoord dat de vissers hier zullen komen om alle vissen te doden.

Omdat er voor mij dan geen voedsel meer zal zijn, is mijn dood nabij. En omdat ik dat weet, heb ik geen belangstelling meer voor eten.”

Vervolgens overlegden de vissen met elkaar: “Op dit moment lijkt deze reiger onze helper te zijn.

Laten we hem daarom vragen wat we het beste kunnen doen.

Er is immers gezegd:

Sluit een bondgenootschap met een behulpzame vijand en niet met een vriend, die je schade toebrengt. Het onderscheidende kenmerk van deze twee (vriend en vijand) is immers of iemand je voordeel brengt of nadeel berokkent.”

De vissen vroegen: “Hé kraanvogel, weet u een manier om ons uit deze situatie te redden?”

De kraanvogel gaf ten antwoord: “De oplossing ligt in het zoeken van een andere vijver.

Ik zal jullie daar één voor één naar toe brengen.”

De vissen zeiden: “Okay!”

Toen heeft de kraanvogel de vissen één voor één weggebracht en ze opgegeten.

Kort daarna zei de krab tegen hem: “Hé kraanvogel, breng mij daar ook naar toe!”

De kraanvogel, die nog nooit een krab gegeten had en daar wel trek in had, vervoerde hem zorgvuldig naar een hooggelegen plaats en hield hem daar vast.

De krab zag dat die hooggelegen plaats met visgraten bezaaid was en dacht toen bij zichzelf: “Ach, ongelukkige ik! Dit is mijn einde!

Wel, het zij zo!

Nu moet ik handelen zoals de omstandigheden dat vereisen.

Want:

Men kan bang zijn voor een gevaar dat zich nog niet gemanifesteerd heeft. Als het gevaar evenwel gearriveerd is, dan moet men onbevreesd de aanval inzetten.

En verder:

De wijze, die wordt aangevallen en geen enkele uitweg ziet, hij strijdt en sterft dan samen met de vijand.

En ook:

Wanneer men zonder te vechten zeker zal sterven en wanneer men dan door te vechten kan hopen te blijven leven, dan is het de enige juiste tijd om een gevecht aan te gaan, zo verklaren de wijzen.”

Dat dacht de krab bij zichzelf en daarna beet hij de hals van de kraanvogel doormidden.
En toen was de kraanvogel dood.

Daarom heb ik gezegd:

Nadat de kraanvogel veel vissen had verslonden, in allerlei soorten en maten,
werd hij al te begerig en greep een krab. Dat moest hij met de dood bekopen.

De brahmaan en de mangoeste

(*Hitopadeśa*, boek IV, fabel 12)

In de stad Ujjain leefde eens een brahmaan met de naam Mādhava.

Zijn vrouw had een kind gekregen.

Ze vroeg haar man op de baby te passen en vertrok daarna om een bad te nemen.

Toen kwam er een uitnodiging van de koning om aan de ceremonie van het dodenoffer voor de voorouders met nieuwe maan deel te nemen.

De brahmaan die uit een arme familie afkomstig was, hoorde het en bedacht bij zichzelf: “Als ik er niet snel naar toe ga, dan zal een ander het dodenoffer opdragen en daarvoor beloond worden.

Men zegt immers:

Men moet snel zijn in ontvangen, in geven en in het volbrengen van taken. Bij niet tijdig handelen, verliest een actie zijn kracht.

Maar dan is er niemand hier om op het jongetje te passen.

Wat moet ik nu doen?

Welnu! Ik stel deze mangoeste, die ik lange tijd als een zoon heb verzorgd, aan als bewaker van het jongetje en dan ga ik.”

Toen hij dat had gedaan, is hij vertrokken.

Even later zag de mangoeste dat er een zwarte slang naar het jongetje toekwam. Hij heeft hem gedood en verslonden.

Toen de mangoeste, gezicht en poten besmeurd met bloed, de brahmaan zag aankomen, ging hij hem snel tegemoet en rolde vóór zijn voeten heen en weer op de grond.

Toen de priester de mangoeste zag, besmeurd met al dat bloed, concludeerde hij: “Dit beest heeft mijn zoontje opgegeten!” En vervolgens heeft hij hem gedood.

Maar toen de brahmaan dichterbij het kind gekomen was, zag hij dat het kind gezond was en dat er een dode slang naast hem lag.

Toen keek hij naar de mangoeste die hem zo goed had gediend, en zijn stemming veranderde en hij werd helemaal wanhopig.

Daarom heb ik gezegd:

Wie zich overgeeft aan zijn woede zonder eerst te achterhalen wat er echt gebeurd is, die zal daar spijt van krijgen, zoals de brahmaan dat kreeg nadat hij de mangoeste had gedood.

Titel van het werk:

De titel van het werk (*Hitopadeśa*) is een samenstelling die bestaat uit de woorden hita (*passend, vriendelijk*) en upadeśa (*onderricht, onderwijs, advies, voorschrift*).

Het boek is een verslag van het onderricht dat de brahmaan Viṣṇuśarman geeft aan de zonen van koning Sudraśana van Pāṭaliputra (het huidige Patna, hoofdstad van de deelstaat Bihar). Viṣṇuśarman heeft op zich genomen deze jonge mannen op te leiden tot mannen die zich goed kunnen uitdrukken in taal (de grammatica beheersen), die zich weten te gedragen in het leven en die inzicht hebben in politieke zaken.⁴ Hij doet dat door het vertellen van boeiende verhalen, doorspekt met fabels, spreekwoorden en andere wijze woorden. Dat is een prettige, vriendelijke wijze van les geven en les krijgen. Een van de Duitse vertalingen heeft als ondertitel: *Die freundliche Belehrung*, en dat is precies wat de titel betekent.

De *Hitopadesa* behoort tot de Nīti-literatuur, werken die gebruikt werden bij het onderricht in ethiek en etiquette aan zonen van koningen en aristocraten.⁵

Auteur, tijd en plaats van ontstaan:

In de slotverzen van het werk maakt de auteur zich bekend als Nārāyaṇa, werkzaam onder het mecenaat van koning Dhavalacandra. Noch over deze vorst, noch over de auteur is verder iets bekend. Aangezien de god Śiva zowel in de beginverzen als in de slotverzen wordt aangeropen, is het waarschijnlijk dat hij een Shaivist was (iemand die Śiva als de hoogste god ziet). Maar dat is meteen ook alles wat we van de persoon van de auteur weten.

We weten ook niet wanneer de *Hitopadeśa* geschreven is. Op basis van het feit dat in het boek wordt geciteerd uit de *Nītisāra* van Kāmandaki en uit de *Veṅṅīsamhāra* van Bhaṭṭanārāyaṇa, die beide uit de 8^e eeuw dateren, mogen we concluderen dat het na 800 geschreven zal zijn. Het oudste handschrift van de *Hitopadeśa* dateert van 1373 en dus zal het werk tussen 800 en 1373 zijn vervaardigd. Törzsök (2007, p. 27) vernauwt de ontstaansperiode tot: mogelijk tussen 800 en 950.

Ook de plaats van ontstaan is onzeker. Meestal wordt aangenomen dat de *Hitopadeśa* uit Oost-India/Bengalen afkomstig zou zijn. Als argumenten dienen:

- a. dat uit die streek de meeste handschriften afkomstig zijn (hoewel er nog geen catalogus van de hss. is opgesteld);
- b. dat een aantal plaatsnamen uit die omgeving wordt vermeld (hoewel namen als Ayodhyā en Benares algemeen bekend zijn); en
- c. dat er een tantrisch ritueel in voorkomt, dat m.n. in die streek bekend is (in fabel I.7);
- d. dat er twee verzen uit de *Rāmāyaṇā* worden geciteerd, die alleen in de Bengaalse versie van dit werk voorkomen.

Al met al zijn de argumenten voor Oost-India niet leel sterk, maar er is ook niets dat er tegen pleit.

---

⁴ In de 2^e stanza van de proloog noemt de auteur zijn beoogde doelen.

⁵ Het woord nīti- kan vertaald worden met: *goed gedrag, zelfdiscipline, etiquette, politieke wetenschappen*. Het woord is een afleiding van √ nī (*leiden, gidsen*).

Bronnen:

De belangrijkste bron voor de *Hitopadeśa* is de *Pañcatantra* geweest, een werk dat waarschijnlijk dateert van rond 300 A.D. Zowel de opzet van het geheel (het soort raamvertelling) als veel van de verhalen, spreekwoorden en fabels (inclusief de verschillende eigennamen) zijn rechtstreeks ontleend aan deze *Pañcatantra*.⁶ Welke van de vele versies van de *Pañcatantra* Nārāyaṇa heeft gebruikt, is niet bekend. Het is wel duidelijk dat de auteur het materiaal van zijn bron anders heeft geordend: het geheel is van vijf boeken teruggebracht tot vier, de fabels die zijn overgenomen (circa vijftwintig) zijn anders gerangschikt, de taal is eenvoudiger en de inhoud is soms enigszins ‘versimpeld’.

Er zijn ook fabels en verhalen ontleend aan andere bronnen, bijvoorbeeld aan: *Śukasaptati* (“De zeventig verhalen van de papegaai”) en aan de *Vetālapāñcaviṃśatikā* (“De vijftwintig verhalen van de vampier”).

De ingevoegde verzen en wijze spreuken betreffen drie hoofdcategorieën:

1. politiek en etiquette (nīti): o.m. maar liefst 90 verzen uit de *Nītisāra* van Kāmandaki;
2. religieuze plichten en wetten (dharmā): o.m. uit de *Manusmṛti* en de *Mahābhārata*; en
3. aanhalingen uit literaire bronnen (zoals uit de *Purāṇa*’s en de *Itihāsa*’s).

Daarnaast treffen we ook een aantal algemeen gangbare spreekwoorden aan.

Opbouw:

De *Hitopadeśa* bestaat uit vier delen:

- I. mitralabha – hoe men vrienden krijgt.
- II. suhrdbheda – hoe men vrienden kwijt raakt.
- III. vigraha – hoe men oorlog krijgt.
- IV. saṁdhi – hoe men vrede maakt.

Het overkoepelende verhaal heeft als onderwerp het onderricht van de monnik aan de jonge prinses. Daarbinnen hebben de delen I en II ieder weer hun eigen raamvertelling, terwijl de delen III en IV een gezamenlijke raamvertelling hebben.

En in deze raamvertellingen worden dan de fabels gevlochten. Soms wordt er als onderdeel van een fabel weer een andere fabel verteld en als onderdeel van die tweede fabel soms weer een derde. Maar steeds wordt iedere fabel duidelijk ingeleid en afgerond en daarna wordt dan de grotere lijn weer opgepakt.

Waardering en vertalingen:

De *Hitopadeśa* is een prettig leesbare en daardoor zeer populaire tekst. Na de *Bhagavadgītā* is het het meest verkochte boek in India. Het feit dat er vele handschriften, en sinds de 19^e eeuw ook drukken, van zijn overgeleverd, uit diverse delen van India, wijst erop dat dit ‘leerboek’ ook in vroeger eeuwen al populair is geweest.⁷ Van al deze handschriften en drukken is helaas nog geen overzicht beschikbaar en al evenmin is er een kritische editie van de tekst.⁸

⁶ In de 9^e stanza van de proloog verwijst de auteur naar deze bron.

⁷ De *Hitopadeśa* is het eerste boek dat ooit in devanāgarī-schrift is gedrukt (in 1803).

⁸ De uitgave van Peterson (1887) is gebaseerd op een handschrift uit Jaipur, een van de twee oudste Sanskriet-handschriften, daterend van het einde van de 14^e eeuw. Het is een vrij korte tekst met 655 verzen. Het is het enige handschrift dat het colophon met de naam van de auteur en diens mecenas bevat. De uitgave van Johnson (1847) biedt de langste tekst met 749 verzen.

Het werk is in vele talen vertaald. In het begin van de 20^e eeuw geeft Hertel aan dat er in India vertalingen bestaan in het Bengaals, Gujarati, Hindi, Kannada, Malayalam, Marathi, Newari, Oriya, Tamil, Telegu en Urdu. Daarnaast zijn er o.m. vertalingen in het Burmees, Thai, Grieks en Russisch.

Ook in West-Europa heeft het werk al vroeg de aandacht getrokken.

Nadat Sir William Jones de *Hitopadeśa* in zijn beroemde lezing van 1786 had vermeld, verscheen er het jaar daarop al een Engelse vertaling van Charles Wilkins (1787). Het was de tweede tekst die Wilkins vanuit het Sanskriet in het Engels vertaalde. De eerste was de *Bhagavadgīta* geweest, die in 1784 het licht zag.

Volgende Engelse vertalingen zijn van: Francis Johnson (1847), Edwin Arnold (1861), Peterson (1887) en M.R. Kale (1896).

De belangrijkste Duitse vertalingen zijn van: Max Müller (1844), L. Schoenburg (1884), Ludwig Fritze (1888) en Johannes Hertel (1895).

In 1855 verscheen een Franse vertaling van E. Lancereau.

Er is ook een Nederlandse vertaling: Van der Waals (1910).

Daarnaast is de *Hitopadeśa* talloze malen bewerkt tot een kinderboek (dat dan soms weer in het Engels werd vertaald) en er zijn verschillende animatiefilms gemaakt op basis van de verschillende fabels.

Omdat de taal van het werk vrij eenvoudig is, en men vaak zonder bezwaar de iets lastiger verzen kan overslaan, is de *Hitopadeśa* een geliefd Sanskriet-leerboek. Om die reden heeft ook Lanman verschillende fabels in zijn leesboek *A Sanskrit Reader* opgenomen.

Enkele tekstuitgaven:

Hitopadeśa. The Sanskrit Text, With A Grammatical Analysis, Alphabetically Arranged by Francis Johnson. London/Hertford 1847. Reprint Kessinger 2009.

Nārāyaṇa: Hitopadeśa, oder die freundliche Belehrung. Aus dem Sanskrit übertragen von Johannes Hertel (1895). Herausgeg. von Johannes Mehlig. 1987. Leipzig und Weimar (Gustaf Kiepenheuer). Orientalische Bibliothek.

Hitopadeśa van Nārāyaṇa. Ed. M.R. Kale. 1896. Delhi etc. (Motilal Banarsidass) 6th Ed. 1967. Reprint 2004.

Hitopadeśa van Nārāyaṇa. Spreuken en sproken uit het Sanskriet vertaald door H.G. van der Waals. Amsterdam (Delschman) 1910.

The Hitopadesha. An Ancient Fabled Classic. Translated by G.L. Chandiramani. Mumbai etc. (Jaico Publishing House) 1995. 3rd Impr. 1999.

The Hitopadeśa of Śrī Nārāyaṇa Paṇḍita. Book One: *Mitralābha*. Translation and Commentary: Satya Nārāyaṇa Dāsa. Harayana, India (Jiva Institute) 1997.

Nārāyaṇa: The Hitopadeśa. Translated from the Sanskrit with an Introduction by A.N.D. Haksar. 1998. London etc. (Penguin Books) 2006.

De editie van Kale is ook gebaseerd op een uitgebreidere versie en bevat 733 verzen. Deze editie ligt ten grondslag aan de uitgaven van Törzsök en Haksar.

De uitgave van Van der Waals is voor een groot deel gebaseerd op een handschrift uit Bombay.

De uitgave van het Eerste Deel door Satya Nārāyaṇa Dāsa (1997) heeft als basis de uitgave van de tekst in de Chaukhambha Sanskrit Series (1982). Dāsa vermeldt niet op welk handschrift hij zich baseert.

[Hitopadeśa] Friendly Advice by Narayana & King Vikrama's Adventures. Translated by Judit Törzsök. New York (New York University Press, JJC Foundation) 2007. (Clay Sanskrit Library)

De Sanskrit-Reader van Lanman:

Lanman, Charles Rockwell, *A Sanskrit Reader.* Cambridge Massachusetts (Harvard University Press) 1884. 21th Printing 1978. (wordt steeds herdrukt)